

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AKDENİZ DÜNYASI ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

XIX. YÜZYIL SEYAHATNAMELERİNE GÖRE
OSMANLI KİTAP KÜLTÜRÜ VE
KÜTÜPHANELER

Nafiye Nihan YILDIZ

2501151271

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ertan EĞRİBEL

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI KLASİK ÇAĞINDAN MODERNLEŞME ÇAĞINA BİR KİTABIN PEŞİNDE SEYYAHLAR

1.1. Osmanlı Klasik Çağında Batılı Seyyahların Doğu'daki Faaliyetleri: Yunan ve Latin Yazma Eser Arayışları ve Batı'ya Kaçırılan Doğu Kitapları.....	15
1.1.1. Fâtih Sultan Mehmed'in Saklı Dünya Kütüphanesi ve Batı'da Osmanlı Arşivleriyle Saray Kütüphanesine Duyulan İlginin Doğuşu.....	28
1.1.2. Batılı Gözüyle Osmanlı Kitap Kültüründe Matbu Kitapların Yeri.....	41
1.2. XIX. Yüzyıl Öncesindeki Batı Yayınlarında Osmanlı Bilgi Kaynakları ve Bilim Sahaları.....	51
1.2.1. Türklerin Eğitimi.....	60
1.2.2. İslâm Bilimleri.....	63
1.2.3. Mantık, Belagat, Ahlak İlimleri.....	65
1.2.4. Tarih.....	66
1.2.5. Sayı Bilimleri.....	68
1.2.6. Fen Bilimleri.....	69

1.2.7. Coğrafya ve Bahriye.....	73
1.3. XIX. Yüzyıldaki Batılı Eserlerde Osmanlı İlmî Birikimi ve Bilgi Kaynaklarına Dair İlk ve Temel Değerlendirmeler.....	79
1.3.1. Dil ve Edebiyat.....	80
1.3.2. Uygulamalı Bilimler: Ulûm ve Fünûn.....	90
1.3.3. Ahlak.....	98
1.3.4. Tarih.....	99
1.4. Doğulu Bir Âlimin Gözüyle Osmanlı Bilgi Kaynaklarına Farklı Bir Bakış: Şibli Numani Seyahatnamesinde Batı-Merkezli Oryantalist Yorumlar Üzerine Bir Eleştiri ve XIX. Yüzyılda Türklerin İlmî Vaziyeti.....	105
1.4.1. Hindistan-İngiltere-Osmanlı Üçgeninde Şibli Numani'nin Kimliği ve Seyahatinin Anlamı.....	105
1.4.2. Türklerin İlmî Vaziyetiyle İlgili Temel Değerlendirmesi.....	115
1.4.3. Batılı Seyahatnamelerdeki Araştırma Yöntemi ve Batı-Merkezli Oryantalist Yorumların Eleştirisi.....	124

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN BATILI SEYYAHLARIN OSMANLI MUHAFAZASINDAKİ EL YAZMASI NÜSHALARINA DUYDUĞU İLGİ VE OSMANLI KÜTÜPHANELERİ

2.1. Antik Yunan ve Latin Yazmaları ile Bizans Kütüphanelerinin Akıbeti Üzerine Kurulan Osmanlı Saray Kütüphanesi Miti/Problemi ve Gerçeği.....	134
2.2. Cami, Tekke/Dergâh, Medrese ve Müstakil Halk Kütüphaneleri.....	167
2.2.1. Şibli Numani Seyahatnamesinde Osmanlı Kütüphaneleri.....	195
2.3. Manastır ve Patriklik Kütüphaneleri.....	209

2.4. Elçilik Kütüphaneleri.....	221
2.5. Şahsî Kütüphaneler.....	223
2.6. Modernleşme/Batıcılışma Bağlamındaki İhtisas Kütüphaneleri: Mühendishâne, Tıbbiyye, Harbiyye, Bahriyye.....	232

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MODERNLEŞME DÖNEMİ SEYYAHLARININ TANIKLIĞINDA OSMANLI'DA KİTAP/BİLGİ ÜRETİMİ VE TİCARETİ

3.1. Geleneksel Kitap Üreticileri: Müstensihler, Hattatlar, Müzehhipler, Mücellidler.....	240
3.2. Seyyahların Gözünden Türk Matbaacılığının Meseleleri ve Modern Kitap Üretimi.....	247
3.2.1. Şibli Numani Seyahatnamesinde Türk Matbaaları ve Birtakım Mukayeseler.....	271
3.3. Modernleşme ve Geleneksellik Arasındaki Kitap Üreticileri: Gayrimüslim Matbaalar.....	275
3.4. Batı'dan Doğu'ya Kitap ve Bilgi Getirenler: Misyonerlik Matbaa, Kitap ve Kütüphaneleri.....	289
3.5. XIX. Yüzyıl Seyyahlarının Anlatımıyla Osmanlı Kitap Ticareti.....	301
SONUÇ.....	333
KAYNAKÇA.....	346
EKLER.....	366